

Engedjék meg, hogy bevezető gondolataimat egy idézettel kezdjem.

1920. június 5-én a Pesti Napló címlapján ezt a hírt közölte: „A magyar távirati Iroda jelenti Párizsból június 4-én: A magyar békeszerződést ma délután 4 óra 30 perckor [Trianonban] aláírták. A budapesti templomokban ma délelőtt megkondultak a harangok, a gyártelepek megszólaltatták szirénáikat, és a borongós őszi levegőben tovahömpölygő hanghullámok a nemzeti összeomlás fájdalmas gyászát jelentették. [...] A város és az ország némán, méltóságteljesen, de komor daccal tüntetett az erőszakos béke ellen. Egész Budapest a gyászünnep hatása alatt állott. A mulatóhelyek zárva voltak, a vonatok, a kocsik megálltak, s a munkások letették a szerszámot néhány percre ezen a fekete pénteken. A nemzetgyűlés, a főváros tanácsa, az egyházak, a hazafias egyesületek és az idegen megszállás borzalmai elől ide menekült véreink impozáns módon fejezték ki tiltakozásukat a ránk kényszerített aktus ellen. [...]”¹

Eddig tart az újságból származó idézet. Ma már nem él olyan ember, aki a napi rutin részeként, reggel az újságot kinyitva, közvetlenül innen értesült volna erről a lesújtó hírről.

Mi azonban, akik élünk, az eltelt csaknem száz évben sokféle műfajban, sokféle módon emlékeztettük magunkat erre a tragikus tényre, amely hosszú időre meghatározta hazánk gazdasági, politikai és kulturális életének irányát.

Ez a kiállítás most sajátos megközelítése ennek a történelmi traumának. Egyfajta vizuális emlékezés és emlékeztetés, a társadalmi és művészeti megközelítés egybekapcsolásával.

¹ Pesti Napló, 71. 1920. június 5. 1.

A Kossuth-díjas és számos kitüntetéssel elismert Jankovics Marcellt, a magyar animációs mozgóképművészet emblematikus alakját rajzfilmjei kapcsán mindannyian ismerjük, filmjein nőttünk fel. Olyan sorozatok fűződnek a nevéhez, mint a Magyar népmesék, vagy a Mondák a magyar történelemből, és olyan egész estés filmek, mint a János vitéz, az Oscar-díjra jelölt Sisyphus, a Fehérlófia, az Ének a csodaszarvasról és Az ember tragédiája. A filmkészítés mellett különböző területeken ért el kimagasló eredményeket: számos cikk, tanulmánykötet tanúsítja a művelődéstörténetben, művészetben, néprajzban, építészetben szerzett jártasságát. Egyik fő témája a magyar mondavilág, de foglalkozik a szimbólumok kutatásával, a hagyományokkal, szokásokkal, az ünnepek eredetével, a mitológiával. A mítosz kutatás az egész életét végigkíséri. Igen értékesek egyházművészeti kiadványai, vallástörténeti publikációi és illusztrátorként is jelentős életművet tudhat magáénak. Mesekönyveket és szépirodalmi műveket illusztrál, plakátokat rajzol, emblémákat tervez. Témaválasztásai bizonyítják ragaszkodását a magyar kultúrtörténethez. Trianoni képei a gazdag életműbe szervesen illeszkednek, mégis újszerűen, a szatirikus politikai karikatúrák világát követve villantják fel a magyar történelmi eseményeket 1526-tól a trianoni békediktátumig, tele szimbólummal, iróniával, humorral. Szokatlan ez Trianon kapcsán, ugyanakkor valódi kapaszkodót ad a múlt értelmezéséhez, mert a humor mindig őszinteségből fakad és a legmélyebb réteget érzékelhetjük benne történelmi és emberi mivoltunknak.

Jankovics Marcell képekben megfogalmazott egyéni történelemszemléletét Tóth Norbert kurátori koncepciója emeli át a kollektív tudat dimenziójába. A kiállítás prezentációs technikájában szöveggként jelenik meg a kurátori interpretáció, amely a tradicionális nemzetfogalom mentén juttatja el a látogatót Jankovics Marcell történelmi emlékezetéhez. Ez a fajta kurátori attitűd határozott irányt mutat, orientál, megerősít.

Az elszakított területeken élő gyermekek gondolataival a kiállítás arra is utal, hogy az emlékezés nem statikus jelenség, hanem egyfajta folyamatként értelmezhető, amelyre hatással van az azóta eltelt idő, az emlékezés oka, az érzelmi kontextus, és még sok minden más. A gyerekek gondolataiból kiderül, hogy az emlékezés sokszor nem egy konkrét cselekedet, hanem olyan gondolkodás-folyam, ami zajlik, és inkább megtörténik velünk, akaratunkon kívül is.

Úgy gondolom, hogy a mai modern múzeumi praxisban az időszaki kiállítás, mint műfaj fontos kihívása, hogy az emlékezés színtereként létrejövő tárlatok képesek-e az emlékezés tárgyát közel hozni, társadalmilag széleskörűen bemutatni, és kölcsönhatásba kerülni nem csak azokkal, akik közvetlenül érintettek, hanem azokkal is, akiknek a traumatikus eseményt csak elmesélték, vagy azokkal, akik térben és időben jóval távolabbról érzékelték azt. Sajátos kommunikációs, vizuális és intuitív eszköztárával ez a kiállítás erre is kísérletet tesz.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának felkérésére a Magyar Művészeti Akadémia és Tóth Norbert kurátor nem első ízben rendez kiállítást a Szent István Király Múzeumban. Magas látogatószámot vonzó, innovatív kiállításait mindig nagy látogatói érdeklődés kísérte, reményeink szerint ezúttal is így lesz majd.

Szeretném megköszönni a türelmes együttműködést és a sikeres közös munkát Tóth Norbert kurátornak, a Forrás Művészeti Intézet igazgatójának és Sárba Katalinnak, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet kulturális osztályvezetőjnek. A Szent István Király Múzeum részéről pedig szeretnék köszönetet mondani minden kedves kollégámnak, aki a kiállítás szervezésében valamilyen módon részt vett.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.